

Maantieteeltä ei mahdollisuuksia puutu – tartutaanko niihin?

”Maantiede korostaa Euroopan painoa,” totesi Suomen Moskovan-suurlähettiläs René Nyberg *Helsingin Sanomien* 24. helmikuuta selostamassa Eurooppa 2010 -tilaisuudessa Helsingissä.

On yhdentekevää, käyttikö Nyberg tai aiemmin presidentti Juho Kusti Paasikivi maantiede-termiä tieteilijöiden itsensä mieltämällä tavalla. Poliitikojen ja virkamiesten maantieteeseen viittaavista lausunnoista voi silti poimia tämän: Alueellisuudella ja sijainnilla on merkitystä.

Päivittäisessä uutisvirrassa vilisee maantieteeseen kytkeytyviä ilmauksia: kulkuyhteydet, verkostot, sijaintitekijät, paikkatieto, alueellinen integraatio, ympäristön kantokyky, alueellistaminen, luonnonvarat, lähialueyhteistyö, globaali muutos, etäisyystekijät, leviämismallit, maapalloistuminen ja ympäristövaikutukset. Näihin kaikkiin maantieteellisellä ajattelulla on annettavaa, vaikka maantieteilijöitä ei mukaan kutsuttaisikaan. Mukaan päästäkseen on mentävä sinne, missä asioista puhutaan ja päätetään ja missä niiden pohjalta toimitaan. Jos maantiede tarjoaa omintakeisen hyödyllisen tavan tarkastella maailmaa, se on osoitettava. Onko villoja?

Euroopan unionin kehityksessä luontoon, kulttuuriin ja sijaintitekijöihin liittyvät asetelmat ovat jatkuvasti esillä, mutta tuottavatko maantieteellisen koulutuksen saaneet keskusteluun tuoreita käyttökelpoisia näkökulmia? Välimeren ja Itämeren alueiden erot tuntevat muutkin kuin maantieteilijät, ja yksinkertaisten teemakarttojen tuotta-

minen on rutiinityötä. Mitä alueellisuuteen yli sata vuotta porautunut tieteenala osaa niiden lisäksi, ja missä ja millä tavoin se näkyy? Maantieteen tarjoamista Eurooppa-tutkimuksen keinoista olisi aiheetta käydä nykyistä laajempaakin keskustelua.

Myös tietoyhteiskunnan kehitys on ajankohdainen maantiedettä sivuava laaja kokonaisuus. Tietoverkkojen myötä etäisyydet muuttuvat merkityksellömmiksi, sanotaan, mutta eivät ne silti materiaa siirrä. Vaikka paikallisuus osin sulaa pois, se myös säilyy ohittamattomasti läsnä. Tätä dilemmaa maantieteilijät voisivat yrittää ratkoa nykyistä monipuolisemmin ja terävämminkin.

Sijainnin ja lähiympäristön merkitys tietoyhteiskunnassa jopa korostuu, kun paikannusteknologiaan yhdistetyt navigointipalvelut maustavat arkea avustetulla sijaintitietoisuudella. Uusien palvelukonseptien kehittämisessä maantiede tarjoaa erinomaisen lähtökohdan tunnistaa etukäteen esimerkiksi käytettävien aineistojen temaattiseen, spatiaaliseen tai ajalliseen tarkkuuteen kätkeytyviä ristiriitoja, jotka voisivat johtaa hankaliin käytösovelluksiin.

Maantieteelliselle ymmärrykselle on käyttöä myös ympäristön suunnittelussa, kehityshankkeissa, yhdenmetyssä rannikkoalueiden hoidossa ja suunnittelussa, epidemioiden hallinnassa ja monissa muissa tärkeissä aiheissa. Uusi yliopistolakikin meitä lykkii, kun yliopistojen perustehtäväksi nostetaan tutkimuksen ja opetuksen rinnalle alueellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen,

joka maantieteilijöille on luontevaa. Maantieteilijä voi olla tulevaisuuden suunnannäyttävä, mutta vain jos hän on läsnä siellä, missä tapahtuu.

Joskus maantieteilijät tuntuvat arkailevan sitä, että tieteenalamme parhain voimavara on alueellisuudesta kokonaisvaltaisesti kiinnostuneessa näkökulmassa. Sektoroidutaan ja aristellaan oman laaja-alaisuuden hyväksymistä, eritoten sen vahvaan määrälliseen, laadulliseen ja korologiseen analyysiin perustuvaa synteettisyyttä. Takkinsa haalistuttanut maantieteilijä voi kuitenkin näyttää kalpealta sosiologilta, esteetikolta, biologilta, geologilta, geodeetikolta tai valtiotieteilijältä. Ei ihme, jos tuntee osaavansa toisenlaisen koulutuksen saaneisiin verrattuna paljon turhaa ja vähän tarpeellista.

Kunnolla sisäistettyä maantieteellistä otetta ei tarvitse itselle ja muille todistella, se on vahva omana itsenään. Omintakeisuus on voima ja vivahdeiden ylle leviävä holistisuus tarjoaa vahvan lähtökohdan ymmärtää luontoa ja yhteiskuntaa sekä osallistua tulevaisuuden rakentamiseen. Synteesi on sektoriosaamista haastavampaa, monesti oleellisempaa ja aivan varmasti välttämätöntä. Molempia silti tarvitaan.

Suomalaisilla maantieteilijöillä on erinomaiset mahdollisuudet tehdä uraauurtavaa, näyttävää työtä monilla aloilla. Jarruja ei asenneteta ainakaan ulkopuolelta käsin.

Tutkimus- ja muun projektirahoituksen hankintaan on lukuisia koti- ja ulkomaisia rahoituslähteitä, joista jotkut suorastaan suosivat maantieteellistä painotusta. Kansainvälisessä tiedeyhteisössä suomalaistutkijat voivat saavuttaa näkyvyyttä siinä missä minkä tahansa muunkin maan tutkijat: työn laatu ja julkaisumuoto ratkaisevat. Alueellisissa verkostoissa maantieteilijöillä on paljon kysyntää. Ja vaikka pääosa maantieteilijöistä työskentelee julkisella sektorilla, esimerkiksi paikkatietopalveluiden kehittäminen ja ympäristöalan konsultointi voisivat työllistää useita heistä myös liike-elämässä.

Kun mahdollisuuksia on paljon ja ammattitaidolle on kysyntää, maantieteen asiat tuskin voisivat paremmin olla. Jossain kuitenkin on vikaa, kun maantieteilijöiden kuulee tavan takaa puhuvan heikosta osaamisestaan, mahdollisuuksien vähyydestä ja puolustautumisen tarpeesta. Tämä ei toki luonnehdi kaikkia alalla toimivia, mutta sivuuteksi jääneen tuntu on maantieteilijöille ehkä erityisen luonteenomaista.

Kenties liian aikainen ja vahva leimautuminen johonkin maantieteen osasektoriin heikentää ammatillista itseluottamusta sekä omien joukossa että erityisesti suhteessa lähitieteisiin. Jos mieltää olevansa enemmän luonnon- tai kulttuurimaantieteilijä kuin maantieteilijä, jotain jo leikkaa pois. Vaikka erikoistuminen on välttämätöntä, sen ei tulisi murentaa ammatillista identiteettiä.

Maamme yliopistoissa pohditaan koulutuksen järjestämistä uudelleen yleiseurooppalaisen niin kutsutun Bolognan prosessin hengessä. Mietittäessä alemman korkeakoulututkinnon tavoitteita pitäisin tärkeänä vahvan tietopohjan ja ammatillisen identiteetin muodostamista. Opetuksen ei välttämättä tule olla yksinomaan maantieteen laitosten tuottamaa, sillä avoin ja monipuolinen lähioppiaineisiin tutustuminen on hyödyllistä. Kun perusosaaminen on kunnossa ja ammatillinen itseluottamus vahva, maisteriohjelmia voitaneen kytkeä nykyistä selvemmin eri laitosten vahvimpaan teolliseen perustaan. Maantieteen laitosten erilaiset tutkimusprofiilit voivat houkutellessa luonnontieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita opiskelijoita vaihtamaan yliopistoa, mikä voisi osaltaan vähentää pienten yksiköiden älyllisen sulkeutuneisuuden vaaraa.

RISTO KALLIOLA

*Maantieteen laitos,
Turun yliopisto*